

Výchozí data

- (1) a. Profesor zkouší studentku
b. Petra uštkla zmije
c. Studentka byla zkoušena profesorem
d. Petr líbá Marii
e. Marii líbá Petr
d'. Peter kisses Mary
e'. Mary kisses Peter
- (2) a. Prší
b. Tancovalo se

Diagnostika subjektu

(a) Subjekt je adresátem imperativu, bez ohledu na jeho tematickou roli:

(3) *Petře_i, [ty_i / pro_i] dýchej / pak tam spadni tam / buď připraven.*

(b) Subjekt je nejprominentnější argumentová pozice (jestliže platí, že pokud A c-komanduje B a B ne c-komanduje A, je A prominentnější než B), protože

(i) c-komanduje všechny ostatní argumenty,

(ii) v aktivní větě je hostitelem hierarchicky nejvyššího argumentu: je-li ve struktuře agens, tak je to agens:

(4) *[Petr / on / pro] ukáže Evě knihu;*

(iii) je pozicí pro figuru (ve vztahu ke ground):

(5) *[Kolo]_{Fig} stojí blízko garáže_{Gr} × #[Garáž] stojí blízko kola.*

(c) Subjekt je nejprominentnější pozicí pro teorii vázání: Má-li jazyk reflexiva, pak reflexivum není v pozici podmětu (6a × 6b), ale podmět je typicky (ne vždy) antecedentem reflexiva (7a × 7b):

(6) (a) *[Petr]_i obdivuje sebe_i.* (b) **[Se] obdivuje Petra.*

(7) (a) *[Petr]_i položil tu knihu_j na sebe_{i/*j}.* (b) *[Petr]_i položil ty knihy_j na sebe_{i/j}.*

(d) Subjekt je – zvláště v pro drop jazycích – často nulový (tj. bez fonetické realizace);

(i) v pro-drop jazycích je v oznamovacích a tázacích finitních větách subjekt foneticky prázdné zájmeno pro, nejsou-li důvody vyjádřit subjekt DP s fonetickou realizací:

(8) *[pro] Čtu × [Já] čtu / [Jen já / *pro čtu] / [Já / *pro] a Petr čteme;*

(ii) v pro-drop jazycích i v non pro-drop jazycích je v imperativní větě subjekt foneticky prázdné zájmeno pro, nejsou-li důvody vyjádřit subjekt DP s fonetickou realizací:

(9) [pro] *Čti!* × [Ty] *čti!*

(10) [pro] *Read!*

(iii) v druhé větě koordinace je napříč jazyky pro-subjekt, pokud je referenčně identický se subjektem první věty a nejsou-li důvody tento subjekt vyjádřit DP s fonetickou realizací (v tom případě je koreference zájmena 3. osoby se subjektem první věty nikoli nutná, ale nejvíc salientní):

(11) *Petr_i představil Pavla_j Janovi_k a [pro_{i/*j/*k/*l} / on_{i/*j/*k/*l}] zasmál se.*

(11a) *I_i woke up early and [pro_i] felt sick.*

(f) Subjekt bez fonetické realizace (klasicky PRO) je pozice kontrolovaného v infinitivních větách (v teoriích majících kontrolu k dispozici):

(12) *Petr_i nutil Pavla_j [PRO]_{i/*j/*k} mýt ho_{i/*j/*k} studenou vodou.*

Petr_i plánoval [PRO]_{i/*k} skončit přednášku ve tří.

Petra_i představila Pavla_j Tomášovi_i [PRO]_{i/*j/*k} pozorujíc ho_{*i/*j/*k/l} v zrcadle.

Petr_i představil Pavla_j Tomášovi_k [PRO]_{i/*j/*k} vkleče.

(e) Syntaktické operace často zasahují subjekt:

(i) povyšují argumenty do subjektové pozice, takže subjekt je cíl raisingu, např. (13a) objektu slovesa do subjektu auxiliáru při pasivizaci, nebo do subjektu téhož slovesa při reflexivizaci, u neakuzativ atd., (13b) subjektu jednoho slovesa do subjektu vyššího slovesa, nebo (13c) objektu jednoho slovesa do subjektu vyššího slovesa:

(13a) [*Petr*]_i *byl zkoušen* t_i (pasivum).

[*Matematika*]_i *se studovala* t_i 5 let (reflexivum).

[*Prádlo*]_i *schne* t_i (neakuzativum).

[*Sněžka*]_i *je vidět* t_i (modální konstrukce).

[*Celá sobota*]_i *propršela* t_i (prefixace).

(13b) [*Petr*]_i *se zdá* t_i *pracovat i v noci* (seem-konstrukce).

[*Petr*]_i *musí* t_i *vařit oběd* (modální konstrukce).

(13c) [*Střecha*]_i *potřebovala opravit* t_i (retroaktivní infinitiv).

?[*Tento nálev*]_i *je vhodný pít* t_i *při zánětech močových cest* (tough-konstrukce).

^{OK}*This problem*_i *is tough to solve* t_i.

(ii) blokují objevení se prominentního argumentu v subjektové pozici, např. pasivizace:

(14) [*Vrah*]_i *byl dopaden* t_i (prominent_{policií}); [Ø] *O tom bylo hlasováno dvakrát* (prominent_{všemi poslanci}); [*Úroda*]_i *byla zničena* t_i (prominent_{suchem});

(iii) Subjekt je citlivý vůči *wh*-pohybu, a to (α) v non pro-drop jazycích jde o nemožnost extrakce subjektové *wh*-fráze ze zanořené CP s overtní spojkou (jev tradičně označovaný jako *that trace effect*); srov. rozdíl mezi angličtinou a češtinou jako reprezentanta pro-drop jazyka italského typu:

(15) **Who_i do you think/say [that [t_i]] met Nancy?* /

Who_i do you think/say [~~that~~-[t_i]] met Nancy?

(15a) *Who_i do you think/say [that [Nancy]] met t_i?* /

Who_i do you think/say [~~that~~-[Nancy]] met t_i?

(16) *Kdo_i myslíš/říkáš, [že [t_i]] potkal Nancy?*

(16a) *Koho_i myslíš/říkáš, [že [Nancy]] potkala t_i?*

(f) Subjekt je ve finitních větách nositelem nominativu:

(17) [*On / Petr*] *chválí jeho / Pavla.* [*He / Peter*] *praises him / Paul.*

(g) Subjekt je prominentním zdrojem phi rysů (osoba, rod, číslo): (α) v mnoha jazycích pro udílení predikátové shody ve finitních větách (18), (β) v (papírové) češtině (po kodifikaci) pro udílení (unikátní) predikátové shody v transgresivních větách (18a). Subjekt-predikátová shoda je citlivá ke gramatickým funkcím a nikoli k argumentovým rolím: subjekt může determinovat shodu i se slovesem, které ho neselektuje jako jeden ze svých argumentů (raising), (18b):

(18) [*Petr / pro*] *by/*-ch/*-s/-Ø/*atd. potkal-Ø/*-a/*-o/*-atd. Marii.*

(18a) *Petr_i potkal Marii_j [PRO]_{i/*j} kouř-e/*-íc/*-íce.*

(18b) [*Přestávka*]_i *se zdála [t_i trvat celou věčnost].*

(h) Subjekt má v mnoha jazycích pevnou pozici vzhledem k vP:

(i) v mnoha jazycích (např. v non pro-drop jazycích) je v oznamovacích a rozkazovacích větách typicky v levé periférii věty před vP (19), v mnoha jazycích (typicky v pro-drop jazycích) je dovolena (v příznakových kontextech) pozice subjektu za slovesem (19a):

(19) [*He/Paul*] *speaks.* × **Speaks [he/Paul].*

(19a) [*On/Pavel*] *mluví.* × *Mluví [on/Pavel].* // [*Lui/Paolo*] *parla.* × *Parla [lui/Paolo].*

Hypotéza „každá věta má podmět“ (teoretické vynucení u Chomského, empirické např. z angličtiny)

Evidence z angl., v níž každá finitní neimperativní věta má slyšitelný subjekt: buď referenční (DP), nebo expletivní (*there* nebo *it*):

(20) **Are in the room.*

(20a) [*Five people*] *are in the room.*

(20b) _{Expl.}[*There / *It*] _{are} _{Assoz.}[*five people*] *in the room.*

(21) **Rained*.

(21a) [**There / It*] *rained*.

A čeština?

Tradiční česká gramatika v zásadě prázdné subjekty nevidí:

Vidí jen některé, a to ty, které mají stejnou distribuci jako plné subjekty, tj. argumentové subjekty ve finitních větách

(22) [Petr // On // e] četl

Ty // e] piš

Expletivní subjekty nevidí, ačkoli zájmeno *on* v pozici expletivního subjektu ukazuje vlastnost kanonických subjektů, totiž (minimálně) pozici před slovesem a shodu:

(23) _{Expi}[*Ono / *On*] *prší*. / **Prší* [(i) _{Expi}[*ono / *on*]]. × [*Ono / On*] *už chodí*. / *Chodí už* [(i) *ono / on*].

Nevidí ani argumentové subjekty s distribucí [e // *ono*], viz reflexivum (24a), agentově orientovaná adverbia (24b) aj.:

(24) a. **Spalo se tam ve svých_i stanech* × [e]_i *Spalo se tam ve svých_i stanech*

b. *Úmyslně se tam [e]_i spalo ve stanech*

Katalog českých finitních vět s nulovým subjektem (není úplný)

Věty s pro-subjektem

(23) e *Mluví anglicky*

(24) e *Mluví se tam anglicky*

(25) e *O tom bylo hlasováno*

(26) *Když něco e slíbím, tak to i e splním*

(27) *S poctivostí nejdál e dojdeš*

(28) *Steaky e grilujeme pět minut*

(29) *V Německu e žalují tureckého prezidenta kvůli masakrům Kurdů*

(30) e *Prší*

(31) e *Petrovi se dobře dýchá*

(32) e *V kamnech vyhaslo*

(33) e *Vyschlo mu v krku*

(34) e *Sedím a nemluví (v interpretaci 'sed' a nemluví')*

(35) e *Sedíš! 'sed'* (v interpretaci 'sed')

(36) e Je chladno

(37) e Je mi smutno

Tento katalog není exhaustivní a, jak je na první pohled vidět, obsahuje nulové subjekty (NS) různého druhu, např.:

(i) e-subjekt s definitní referencí (23)

(ii) e-subjekt s indefinitní referencí k objektům s rysem [+Hum] (24) (*Ve stínu se dobře spí* – jen lidé × *Ve stínu se jim dobře spí* – i zvířata) a mohou poskytovat taky interpretaci generickou (tedy [+Hum], [+Mluvčí], [+Adresát]), přičemž tuto interpretaci podporuje nespecifická časová reference (*Na té konferenci se mluvilo jen anglicky* × *O tom se mluví už dlouho*),

(iii) e-subjekt poskytující rys [+Hum] s jen generickou interpretací (26) – (28),

(iv) e-subjekt mající jen indefinitní restringovanou interpretaci (tedy [+Hum], [–Mluvčí], [–Adresát]) (29),

(v) e-subjekt mající indefinitní referenci k objektům s rysem [-ANIM] (32),

(vi) expletivní e-subjekt (25), (30) – (33), (36) – (37).

Dále se dají rozlišovat NS, které mohou zdánlivě „alternovat“ s overtními subjekty, např. (23) (*e Mluvím anglicky* – *Já mluvím anglicky*), (30) *e Prší* – *Ono / To prší*, (32) (*e V kamnech vyhaslo* – *V kamnech vyhasl oheň*),

(vii) subjekty, které jsou obligátně NS, má-li se zachovat indefinitní interpretace, např. (27) *e S poctivostí nejdál dojdeš* × *Ty s poctivostí nejdál dojdeš*.

Katalog českých infinitních vět s nulovým subjektem (není úplný)

Věty s t-subjektem

Petr_i se zdá t_i být unavený

Petr_i musí t_i odejít

Petr_i přestane t_i kouřit

Kdo_i říkáš, že t_i přijde?

Věty s PRO-subjektem

Petr nutil Pavla PRO oholit se

Petr seděl na gauči PRO kouře cigaretu